

5. *Право на захист*: Обвинувачені мають право на адвоката, в тому числі на безоплатну правову допомогу, з метою отримання кваліфікованої юридичної допомоги та захисту в кримінальному провадженні.

6. *Захист прав осіб вразливих груп*: Держава повинна особливо дбати про захист прав осіб вразливих груп, таких як діти, жінки, особи з інвалідністю, жертви насильницьких злочинів тощо.

7. *Збереження доказів*: Докази повинні зберігатися надійно, а їх збирання має відбуватися відповідно до закону та з урахуванням прав людини.

8. *Міжнародна співпраця*: У випадках, коли військовий конфлікт має міжнародний характер, держави повинні співпрацювати у врегулюванні питань, пов'язаних із досудовим розслідуванням та судочинством.

9. *Інформування громадськості*: Держава повинна забезпечувати доступ до інформації про досудове розслідування та судові процеси, якщо це не суперечить інтересам національної безпеки.

Забезпечення прав людини в умовах воєнного стану є важливим завданням, і дотримання цих принципів допомагає зберегти рівновагу між необхідністю забезпечення безпеки та збереженням прав і свобод громадян.

Джерела та література:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI зі змінами та доп. станом на 06.11.2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#n2537>

2. Конституція України: станом на 01.01.2020 року. К., 2020. 80 с.

3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text

4. Decision of the ECtHR in the case «Tomasi v. France», No 12850/87, dated August 27, 1992. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/#{"itemid":\["001-57796"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{)

5. Рішення ЄСПЛ у справі «Зякун проти України», № 34006/06 від 25.02.2016 р. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/#{"itemid":\["001-181570"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{)

Muzychuk K. Ensuring human rights during the pre-judicial investigation of criminal proceedings under the conditions of martial state. *The article is devoted to the study of mechanisms for ensuring human rights during the pre-trial investigation of criminal proceedings under martial law in Ukraine.*

Keywords: *human rights, criminal proceedings, pretrial investigation, criminal justice.*

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОКУРОРОМ ПРАВ НЕПОВНОЛІТНІХ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

О. І. Назарук

Розглянуто особливості діяльності прокурора щодо забезпечення прав неповнолітніх у кримінальному провадженні. Визначено напрями його діяльності в вказаній сфері. Окреслено шляхи оптимізації такої діяльності.

Ключові слова: *неповнолітній, дитина, прокурор, кримінальне провадження.*

Діяльність прокурора, як процесуального керівника у кримінальному провадженні, спрямована на виконання завдань кримінального процесу. Прокурор здійснює повноваження владно-розпорядчого характеру від початку кримінального провадження і до його завершення. Водночас, особливість такої діяльності прокурора розкривається через реалізацію конституційних функцій органів прокуратури на різних стадіях кримінального процесу.

Водночас, конкретні напрями діяльності прокурора у сфері захисту прав неповнолітніх у кримінальному процесі визначені в наказі Генерального прокурора № 509 від 4 листопада 2020 року «Про особливості виконання функцій прокуратури з питань захисту інтересів дітей та протидії насильству» [2]. Так, ювенальним прокурорам слід забезпечити виконання передбачених Кримінальним процесуальним кодексом України функцій прокурора у кримінальних провадженнях:

- у сфері охорони дитинства;
- у яких неповнолітня особа залучена до провадження як потерпілий або є особою, права та інтереси якої порушено чи може бути порушено внаслідок вчинення кримінального правопорушення;
- щодо неповнолітньої особи, у тому числі, якщо кримінальне провадження здійснюється щодо декількох осіб, хоча б одна з яких є неповнолітньою, стосовно особи, яка не досягла віку кримінальної відповідальності.

Також на ювенальних прокурорів покладається обов'язок приділяти особливу увагу повноті реалізації прав неповнолітніх потерпілих у кримінальному провадженні, використанню передбачених кримінальним процесуальним законодавством додаткових гарантій. Застосовувати процесуальні повноваження з метою недопущення шкоди їхнім інтересам, зокрема шляхом обмеження участі певних осіб у виконанні окремих слідчих (розшукових) дій або усунення від участі у кримінальному провадженні, ініціювання заміни законного представника, якщо дії чи інтереси останнього суперечать інтересам особи, яку він представляє.

Більше того, на даному етапі, в нашій державі відбуваються реформаційні процеси щодо впровадження правосуддя, дружнього до дитини. Такі процеси зумовлені необхідністю імплементації Керівних принципів Комітету міністрів Ради Європи щодо правосуддя, дружнього до дітей, прийнятих Комітетом міністрів Ради Європи 17 листопада 2010 року. Реформаційні процеси координуються Міжвідомчою координаційною радою з питань правосуддя щодо неповнолітніх – це тимчасовий консультативно-дорадчий орган Кабінету Міністрів України, утворений згідно з постановою КМУ від 24 травня 2017 року № 357. За згодою, участь у діяльності Міжвідомчої координаційної ради беруть заступник Генерального прокурора та представники Офісу Генерального прокурора. Вважаємо, що це є важливим аспектом на шляху до перебудови сфери кримінального провадження щодо неповнолітніх, так як ювенальні прокурори є одними із ключових суб'єктів кримінального провадження, на яких покладається забезпечення прав дітей як під час досудового розслідування, так і судового розгляду.

Більше того, на часі і відповідні зміни чинного законодавства. У Верховній Раді України зареєстровано проект Закону «Про юстицію, дружню до дитини» № 5617 від 4 червня 2021 року [3]. Прийняття такого Закону об'єктивно зумовить законодавчі зміни до ряду нормативно-правових актів, в тому числі і Кримінального процесуального кодексу України. За таких умов діяльність ювенальних прокурорів повинна перейти на якісно нові рівні. Для належної реалізації повноважень для ювенальних прокурорів варто організувати відповідні навчання та тренінги, в тому числі і з іншими учасниками, які будуть залучатися в провадження щодо неповнолітніх (дізнавачі, слідчі).

Таким чином, запровадження системи правосуддя, дружнього до дитини вимагає чимало змін, як на законодавчому рівні, так і в практичній діяльності суб'єктів кримінального провадження. Водночас, варто відзначити, що лише комплексний підхід щодо вдосконалення чинного законодавства та спеціалізації уповноважених суб'єктів кримінального процесу, з орієнтиром на забезпечення прав дитини, дозволить досягнути успіху вказаних вище реформаційних процесів.

Джерела та література:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення 01.12.2023).
2. Про особливості виконання функцій прокуратури з питань захисту інтересів дітей та протидії насильству від 4 листопада 2020 № 509. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/nakazi->

generalnogo-prokurora-z-osnovnih-napryamiv-prokurorskoji-diyalnosti (дата звернення 01.12.2023).

3. Про юстицію, дружню до дитини: проект Закону України від 4 червня 2021 року № 5617. URL : https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72137 (дата звернення 01.12.2023).

Nazaruk O. Prosecutor's providing the rights of minors in criminal proceedings.

The specifics of the prosecutor's activity in providing the rights of minors in criminal proceedings are considered. The directions of his activity in the specified field are determined. Ways to optimize such activities are outlined.

Keywords: *minor, child, prosecutor, criminal proceedings.*

ВСТАНОВЛЕННЯ ОПІКИ НАД ДІТЬМИ, ПОЗБАВЛЕНИХ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ, В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Х. В. Ореховська

Науковий керівник: к.ю.н., доц. Н. Ф. Чубоха

У вирі трагічних подій, що розгортаються в Україні, внаслідок повномасштабного вторгнення Російської Федерації, набуває актуальності проблема встановлення опіки над дітьми, які втратили рідних і опинилися в умовах військового конфлікту. Згідно з офіційними даними, від початку війни тисячі малюків залишилися без батьківського піклування, що стало жахливим результатом військового насильства та терору. А тому постає запитання щодо ефективності тих інститутів, основне завдання яких – захист прав дітей. В даній статті висвітлено наявне нормативне регулювання даного питання, а також проблеми, що виникають при встановленні опіки над дітьми.

Ключові слова: *діти-сироти, діти позбавлені батьківського піклування, опіка, сім'я.*

24 лютого 2022 року Російська Федерація розпочала повномасштабне вторгнення в Україну, внаслідок чого безліч дітей зазнали найжахливішої втрати, а саме - сім'ї. Від початку війни в Україні 3182 дитини залишилися без батьківського піклування, що є жахливим наслідком звірства росіян.

До основних нормативно-правових актів, що забезпечують правову охорону сім'ї, а також регулюють питання щодо опіки дітей, позбавлених батьківського піклування є: 1) Конституція України 2) Цивільний кодекс України; 3) Сімейний кодекс України; 4) Закон України "Про охорону дитинства"; 5) Постанова Кабінету Міністрів України "Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини" від 24.09.2008 № 866;

Відповідно до Конституції, а саме статті 51, 52: Сім'я, дитинство, материнство і батьківство охороняються державою. Будь-яке насильство над дитиною та її експлуатація переслідуються за законом. На мою думку, таке конституційне закріплення відповідних положень, відображає важливість забезпечення охорони та захисту сім'ї, дитинства, материнства і батьківства, оскільки це є важливим завданням держави, що демонструє її зобов'язання забезпечити безпеку та добробут своїх громадян. Наголошення на тому, що будь-яке насильство над дитиною та її експлуатація є неприпустимими і переслідуються за законом, демонструє важливість захисту прав наймолодших членів суспільства. Ці норми сприяють створенню безпечного та здорового середовища для розвитку дітей та зміцненню сімейних цінностей в країні [1].

Одне з найважливіших особистих немайнових прав кожної людини, яке забезпечується Цивільним кодексом України є право на сім'ю – стаття 291 [2]. Стаття 3 Сімейного кодексу України дає визначення поняття сім'я, а саме – первинний та основний осередок суспільства. Також, статтею 4 передбачено право на сім'ю, що включає в себе 1) право на її створення;